

Zaniklé objekty pražského vodárenství

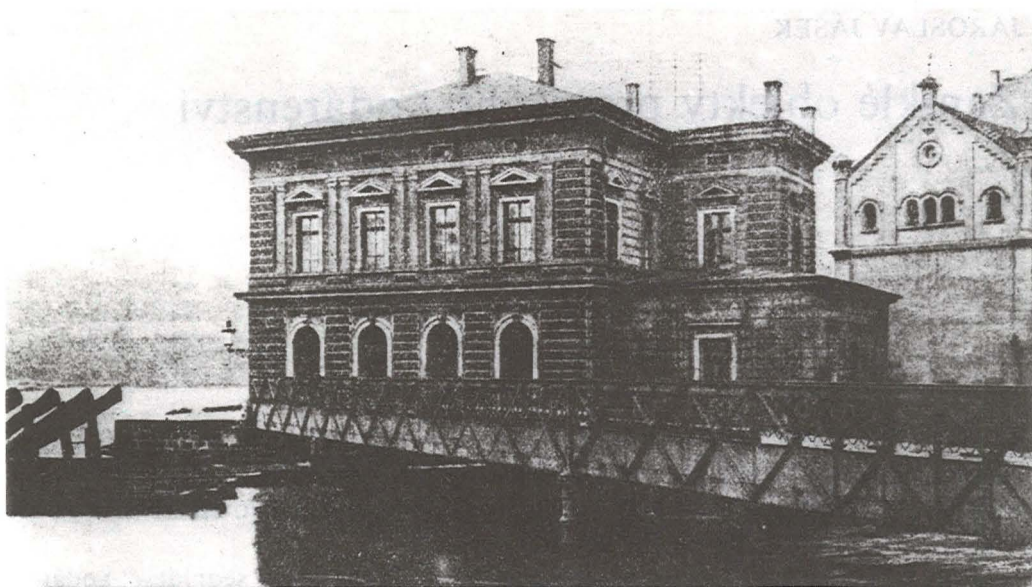
Za více než šest set třicet let trvání pražského vodárenství bylo postaveno mnoho objektů sloužících zásobování obyvatelstva vodou. Vznikaly a zanikaly s vývojem techniky, či způsoby a metodami vedení vody. Mnohé z těchto staveb sice dosud stojí, neslouží však už dávno původnímu účelu.¹

Do roku 1930 vzniklo na území hlavního města Prahy téměř sedmdesát vodárenských objektů. Z tohoto počtu je dodnes v provozu třináct staveb. Vodárenská zařízení vybudovaná po roce 1930 jsou až na malé výjimky stále v činnosti.

Nejstarší dva vodovody na území dnešního hlavního města Prahy zásobovaly vodou oba pražské hrady. První z nich přiváděl, snad již ve 12. století, pramenitou vodu z Jezerky v Michli na Vyšehrad, druhý zásoboval rybníční i pramenitou vodou Pražský hrad. Tyto vodovody měly charakter soukromých vodohospodářských děl. První veřejný vodovod byl v Praze vybudován v roce 1348 na území právě založeného Nového Města pražského. Voda byla přiváděna ze zdroje v osadě Na rybníčku do kašen na Dobytčím a na Koňském trhu.

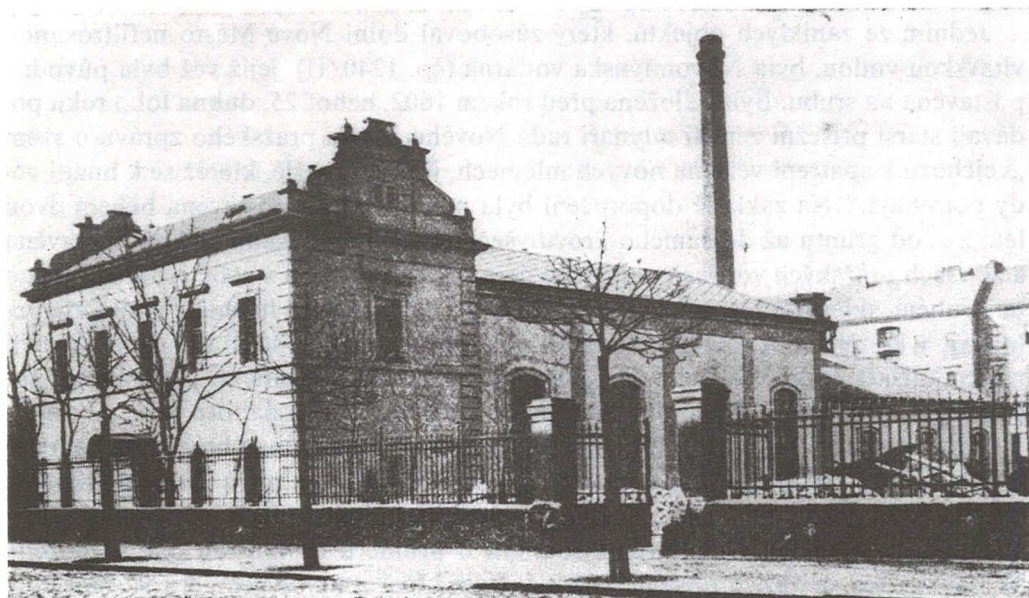
Jedním ze zaniklých objektů, který zásoboval dolní Nové Město nefiltrovanou vltavskou vodou, byla Novomlýnská vodárna (čp. 1240/II), jejíž věž byla původně postavena na srubu. Byla založena před rokem 1602, neboť 25. dubna toho roku podávali starší přísežní zemští mlynáři radě Nového Města pražského zprávu o svém „vejchozu k spatření věže na nových mlejnech, již velmi sešlé, kteréž se k hnaní vody potřebuje.“ Na základě doporučení byla nová vodárna postavena během dvou let. „... od gruntu až do samého krovu všechno z pískovcového štukoví vystavěna a ze všech pražských vodáren nejvyšší a nejnákladnější, měla v sobě sedmero, jedno na druhém, skleповé klenutí a osmý nad sklepy byl postaven lusthaus podlahou položený, v kterémžto dvanáct oken bylo, po třech na každou stranu patřících, a byli v něm knížata česká od Přemysla, jako i králové až do Rudolfa II. postupně po sobě jdoucí vymalováni a nad lusthausem krov cihelný široce nahoru šel...“

Vodárenskou věž narušila 6. února 1655 povodeň a polovina obrácená k Letné se sesula. V roce 1658 byla nákladem obce vystavěna vodárna nová. Roku 1808 měla tato vodárna dvě vodní kola se dvěma čerpacími stroji po čtyřech jednočinných čerpadlech, která tlačila vodu dvěma rourami o průměru 66 mm do pánve uložené 33,5 m vysoko ve věži o obsahu 0,86 m³. Rozváděcí roury o průměru 92 mm byly

Novomlýnská vodárna, zbořená v r. 1910

Novoměstská přečerpávací stanice na Karlově (dnes tř. Vítězného února 7)

*Věžový vodojem nad Mazankou v Libni
(dnes Davídkova ul.)*

čtyři a jimi byla přiváděna voda k padesáti šesti kašnám ve městě. Píst čerpadel měl průměr 184 až 197 mm, zdvih 1185 mm. Dle popisu prof. Augusta Salaby byl stav Novomlýnské vodárny v roce 1875 tento: „Vodárna měla dva žlaby o šířce 2,57 a 2,72 m a hloubce pod normální vodou 1,20 m. Spád 1,06 m, množství vody při středním stavu vody 11,34 m³/s, dvě vodní kola o průměru 6,28 m a šířce 2,43 m uváděla do pohybu osm jednočinných pump, průměr pístu 220 a 245 mm, zdvih 895 a 920 m a počet obrátek 5,4 až 7,5. Výška dopravy 39,5 m a množství vody 2804 m³ za 24 hodin.“

V letech 1877—1878 byla sice dosavadní věž ponechána, ale vedle ní byla postavena nová vodárna. První českomoravská továrna na stroje dodala čtyři dvojčinná girardská čerpadla, která byla napojena na dvě vodní kola systému Sagabien, čerpala vodu ze dvou filtračních studní provedených v řečišti Vltavy. Takto zrekonstruovaná vodárna byla v činnosti od roku 1878 do 2. prosince 1909. Novomlýnská vo-

*Věžový vodojem na Vinohradech
(dnes tř. W. Piecka)*

dárna, mimo věže, byla prodána komisi pro kanalizaci řek Vltavy a Labe a 4. srpna 1910 komisi úředně předána a do konce téhož roku zbořena.

Dalším zajímavým objektem byla Novoměstská přečerpávací stanice na Karlově, která byla uvedena do provozu 24. prosince 1883 a sloužila pro zásobování nejvyšších částí Nového Města pražského.

Stavbu budov provedla firma Gemperle a Wichl, strojní zařízení dodala firma Märky, Broumovský a Schulz. Strojovna obsahovala nástěnné napáječky, vývěvy a dva jednováhové horizontální stroje s expanzí bez kondenzace. Každý stroj měl jednočinnou napáječku a hnal dvě jednočinná potápníková horizontální girardská čerpadla o vydatnosti 2300 až 2700 m³ vody za 24 hodin. Přečerpávací stanice byla v činnosti do 18. října 1912. Vodovodní síť napájená původně touto stanicí byla 23. července připojena na rozvodný řad o průměru 900 mm z vodojemů na Floře. Zadní trakt, tj. strojovna, byl později přestavěn na administrativní budovu, ve které

nyní sídlí Středočeské energetické závody (čp. 12/46 II. — tř. Vítězného února), v předním traktu je zdravotnické zařízení Pražských vodáren.

Jednou z nejkrásnějších věžových staveb je věžový vodojem na Letné (čp. 1000 — Bubeneč, Korunovační ul.), postavený firmou Hübschmann a Schlaffner a uvedený do provozu 15. června 1888. Technické vybavení nebylo příliš kvalitní, protože již v listopadu 1913 byl vodojem pro chatrnost vyrazen z provozu. Zůstala pouze vnější stavba, která svou architektonickou výjimečností upoutává dodnes.

Stavební dominantou Prahy je věžový vodojem na Vinohradech (čp. 725 — třída Wilhelma Piecka), který byl postaven v roce 1891. Vodojem byl válcového tvaru, prstencový, ze železného plechu o kubatuře 200 m³. Ve čtyřicátých letech dvacátého století bylo jeho zařízení demontováno a později byl objekt adaptován pro jiné účely.

*Věžový vodojem v Krči,
zbořený kolem r. 1930
(dnes ul. U krčské vodárny)*

Areál vodárenských zařízení na Letné. Dodnes se dochovala pouze stavba věžového vodojemu

Dominantou Libně byl donedávna věžový vodojem nad Mazankou (čp. 800 — Libeň, Davídkova ul.), postavený v letech 1903 až 1904 stavitelem Františkem Schlafferem. Vodojem byl ze železného plechu s vnitřní rourou o průměru 0,80 m, měl kubaturu 178,49 m³. Stavba byla dokončena 17. prosince 1904 a zásobovala vodou vedenou z Káraného nižší část tzv. třetího pásma v Libni a okolí. Někdy kolem roku 1960 bylo vnitřní vodárenské zařízení demontováno.

Věžový vodojem v Krči byl postaven v roce 1912 ze železobetonu jako jediný svého druhu. Byl zásobován vodou z nedaleké studny a sloužil obyvatelům Horní Krče. Měl průměr 4,60 m a kubaturu 80 m³. Kolem roku 1930 byla tato stavba demolována. Jedinou památkou zůstal název ulice U Krčské vodárny.

Zmínili jsme se zde jen o nejzajímavějších vodárenských objektech v Praze. Kterýkoli objekt tohoto druhu však má v každém městském celku své nenahraditelné postavení. Někdy jsou dominantou městského panorámatu, jindy se krčí mezi zástavbou, ale vždy jsou důležitým prvkem nepostradatelným pro život města.

LITERATURA A PRAMENY

- Pavlánský, J.: Vývoj zásobování vodou hl. m. Prahy od 15. století do konce roku 1927, Praha 1928.
Pleischl, A.: Chemische Untersuchung der Prager Wasser, Praha 1836.
Zpravodaj pražských vodáren, roč. 1978 a 1979.
Podnikový archiv Pražských vodáren.

POZNÁMKY

- ¹ Seznam pražských vodárenských objektů s uvedením vzniku a ev. technického zániku zařízení (mnohé, ač využívány jinak, doplňují dodnes panoráma Prahy):

<i>Název</i>	<i>Zahájení provozu</i>	<i>Ukončení provozu</i>
Novoměstský vodovod	1348	polovina 16. stol.
Staroměstská vodárna	cca 1489	1913
Šitkovská vodárna	před 1495	1913
Zámecký vodovod (ze štol do Hradu)	1540 až 1573	asi 1960
Malostranská vodárna	po 1561	1886
Novomlýnská vodárna	před 1602	2. 12. 1919
Libeňská vodárna	před 1662	asi 1950
„Königsmannka“ v Břevnově	asi 1792	1904
Vodárna v Braníku pro Zátíši	asi 1850	13. 6. 1922
Vodojem v Zátíši	asi 1850	13. 6. 1922
Žofínská vodárna	1854	říjen 1912
Karlínská vodárna	asi 1856	prosinec 1885
Hradčanská vodárna	1859	1888
Letenská vodárnička („stará“)	1861	1891
Smíchovská vodárna	1871	asi 1945
Vodojem na Skalce (Smíchov)	1872	asi 1946
Vodojem na Karlově	1877	1975
Vodjemy na Karlově	1882	v provozu
Vinohradská vodárna v Podolí	1882	asi 1935
Vodjemy na Korunní třídě (dnes tř. W. Piecka)	1882—1891	v provozu
Novoměstská přečerpávací stanice na Karlově	24. 12. 1883	18. 10. 1912
Pražská vodárna v Podolí	1885	3. 6. 1913
Vodojem na Stráži (Libeň)	1885	asi 1935
Vodjemy na Malvazinkách	1886—1904	v provozu
Vodjemy na Václavce	1886—1904	v provozu
Přečerpávací stanice na Letné	15. 6. 1888	1. 8. 1926
Věžový vodojem na Letné	15. 6. 1888	listopad 1903
Vodojem na Letné	15. 6. 1888	1927
Vodojem na Petříně	1888	v provozu
Provizorní vodárna u Občanské plovárny	1. 5. 1891	31. 10. 1891
Věžový vodojem na Korunní tř. (dnes tř. W. Piecka)	1891	asi 1935
Vodovod ze studny na Staroměstském náměstí	1901	?
Vodojem v Bubenči (ve Struhách)	1901	?
Vodárna v Bubenči (ve Struhách)	1901	asi 1945
Vodovod pro Smíchov z Kinského zahrady (čtyři štol)	1901	1965
Vodovod z Kinského zahrady (zámecká štola)	1902	?
Vodojem v Kinského zahradě (strahovská štola)	1902	1965
Vodojem v Kinského zahradě (zámecká štola)	1902	1965
Vodárna v Dolní Šárce	1903	asi 1940
Vodojem u sv. Matěje	1903	15. 8. 1924
Věžový vodojem nad Mazankou	17. 12. 1904	asi 1960
Vodárna v Krči	1905	asi 1950
Vodojem dr. Šimsy v Krči	1905	?

Košířský vodovod (ze Zličína)	1905	1977
Přečerpávací stanice na Petříně	1905	?
Vodojem Cibulka	1905	v provozu
Vodojem Kotlářka	1905	?
Vodovod ze studny na Malém nám.	1906	?
Vršovická vodárna v Braníku	11. 10. 1907	1970
Vodojem na Zelené lišce	1907	v provozu
Věžový vodojem na Zelené lišce	1907	asi 1975
Přečerpávací stanice v Břevnově	1910	9. 9. 1927
Vodárna v Hostivaři (Krečmerův mlýn)	1910	asi 1938
Vodojem v Hostivaři (při Štěrboholské silnici)	1910	asi 1947
Vodojem Větrník	1910	24. 6. 1925
Vodárna na vrchu Kozinec	asi 1910	asi 1950
Vodojemy na Floře	15. 10. 1912	
	14. 12. 1917	v provozu
Věžový vodojem v Krči	1912	asi 1930
Čerpací stanice Balabenka	kol. 1920	?
Vodovod v Jinonicích	před 1924	asi 1945
Automatická přečerpávací stanice Břevnov (proti klášteru sv. Markéty)	před 1925	?
Vodojem Andělky	26. 10. 1925	v provozu
Vodojemy na Brusce	26. 10. 1925	v provozu
Kulatý vodojem Břevnov	17. 11. 1925	?
Vodojem Vyhlídky	1925	v provozu
Čerpací stanice na Brusce	1925	v provozu
Automatická přečerpávací stanice Malvazinky	15. 12. 1926	?
Vodovod v Záběhlicích (Švehlovka)	před 1927	?
Čerpací stanice Petřín	1. 5. 1927	v provozu